

SUDAT

Lauku Saimniecību Uzskaites Datu Tīkls

Rokasgrāmata

Agroresursu un ekonomikas institūts

Rīga 2021

Pasūtītājs: Agroresursu un ekonomikas institūts
Struktoru ielā 14, Rīgā, LV-1039
Tel. 67167904
e-mail: sudat@arei.lv

Izpildītājs:

© Agroresursu un ekonomikas institūts

SATURS

IZMAIŅAS 2021. GADĀ.....	3
IEVADS.....	3
SUDAT APKOPOTĀ INFORMĀCIJA UN TĀS SATURS.....	4
I VISPĀRĪGĀ INFORMĀCIJA	4
II ZEME	5
III DARBASPĒKA IEGULDĪJUMS	6
IV ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI, EUR	8
V MĀJDZĪVNIEKU BILANCE, KUSTĪBA UN IEŅĒMUMI.....	10
VI PLATĪBAS, SARAŽOTĀ PRODUKCIJA, IEŅĒMUMI.....	14
VII PIRKTIE KRĀJUMI UN RAŽOŠANAS IZMAKSAS, EUR	21
VIIA IZLIETOTIE MINERĀLMĒSLI: DAUDZUMS UN BARĪBAS ELEMENTU (NPK) SASTĀVS.....	28
VIII EIROPAS SAVIENĪBAS UN VALSTS ATBALSTS.....	28
IX KVOTAS UN TIESĪBAS	29
X NODOKĻI, EUR.....	29
XI APGROZĀMIE LĪDZEKĻI, EUR.....	30
XII SAISTĪBAS, EUR	31
XIII KOPĀ AKTĪVS UN PASĪVS.....	32

IZMAIŅAS 2021. GADĀ

Izmaiņas VI tabulas 9) punktā – 16.lpp.

IEVADS

Latvijā ir nepieciešama izsmeļoša un objektīva informācija par lauksaimniecības produkcijas ražotājiem: par saimniecību struktūru, ražošanas rādītājiem, ienākumu līmeni un attīstības tendencēm. Šādas informācijas nepieciešamību nosaka arī Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, kur visas dalībvalstis apkopo un iesniedz informāciju par lauksaimniecības produkcijas ražotājiem saimniecību uzskaites datu tīkla FADN¹ ietvaros.

Lauku saimniecību uzskaites datu tīkla SUDAT veidošana Latvijā tika uzsākta 1997. gadā, pamatojoties uz ES FADN principiem un pamatnostādņēm, ņemot vērā Latvijas apstākļus, kā arī izmantojot citu valstu pieredzi līdzīgas lauku saimniecību statistiskās informācijas sistēmas izveidošanā, uzturēšanā un rezultātu analīzē.

SUDAT izveidošanas mērķis ir Latvijas nacionālo vajadzību un starptautisko saistību nodrošināšana. SUDAT uzdevums ir nodrošināt lauksaimnieciskās produkcijas ražotājus, agrārās politikas veidotājus, lauksaimnieku pašpārvaldes organizācijas, valsts pārvaldes izpildinstitūcijas un citus interesentus ar objektīvu informāciju par procesiem un attīstības tendencēm dažādas specializācijas un dažāda lieluma komerciālajās lauku saimniecībās un lauksaimniecības uzņēmumos (turpmāk tekstā *saimniecības*), kas produkciju ražo tirgum un atrodas dažādos valsts reģionos.

SUDAT normatīvā bāze ir *Lauksaimniecības un lauku attīstības likums* un 2017. gada 4. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr.195 *Lauku saimniecību uzskaites datu tīkla izveidošanas, uzturēšanas un darbības kārtība*, kā arī citi likumdošanas akti, kas saistīti ar informācijas sistēmu veidošanu un statistikas datu vākšanu.

SUDAT aptver visa veida Latvijas lauksaimniecības produkcijas ražotājus, neatkarīgi no to īpašuma veida un uzņēmējdarbības formas. Saimniecības tiek atlasītas ar stratificēto gadījumu izlases metodi.

Priekšnoteikumi saimniecību iekļaušanai tīklā ir šādi:

- saimniecība ir lauksaimniecības preču produkcijas ražotāja,
- tās ekonomiskais lielums ir lielāks par 4000 eiro,
- saimniecībai ir grāmatvedības uzskaites un tā ir piekritusi piedalīties SUDAT.

Saimniecību uzskaites datu tīklā tiek vākta un apkopota informācija par saimniecību strukturālajiem un ražošanas rādītājiem, ieņēmumiem, izmaksām, saimnieciskās darbības rezultātiem, grupējot saimniecības pēc saimniecību specializācijas un ekonomiskā lieluma. Uzkrājot datus par vairākiem gadiem, izveidotā sistēma nodrošinās iespēju novērtēt saimniecību produktivitātes un ienākumu līmeņa attīstību.

¹ Farm Accountancy Data Network (angļu val.)

SUDAT APKOPOTĀ INFORMĀCIJA UN TĀS SATURS

SUDAT vāc un apkopo informāciju par lauksaimniecisko darbību, pamatojoties uz saimniecības vai uzņēmuma (turpmāk tekstā *saimniecības*) grāmatvedības datiem pārskata gadā. SUDAT vāc šādus datus par saimniecībām:

- 1) Saimniecības vispārīgā informācija;
- 2) Zeme īpašumā, nomāta vai iznomāta citiem;
- 3) Saimniecībā izmantotais darbaspēks;
- 4) Pamatlīdzekļu un apgrozāmo līdzekļu novērtējums, ieguldījumi, pārdošana un nolietojums;
- 5) Mājdzīvnieku skaits un vērtība gada sākumā un beigās, to pirkšana un pārdošana, vidējais mājlopu skaits;
- 6) Platības, saražotā produkcija, ieskaitot mājsaimniecībā patērēto un samaksu natūrā par darbu, ieņēmumi;
- 7) Izmaksas:
 - Darbaspēka un mašīnu izmaksas;
 - Augkopības mainīgās izmaksas;
 - Lopkopības mainīgās izmaksas;
 - Pārējo nozaru mainīgās izmaksas;
 - Pieskaitāmās izmaksas;
 - Izlietotie minerālmēsli: daudzums un barības elementu (NPK) sastāvs;
- 8) ES un valsts atbalsts;
- 9) Kvotas un tiesības;
- 10) Nodokļi;
- 11) Saistības.

I VISPĀRĪGĀ INFORMĀCIJA

Šajā sadaļā sniedz ziņas par saimniecību, tās vadītāju un veidlapas aizpildītāju:

- 1) **Nosaukums** – pilns saimniecības nosaukums vai **īpašnieka vārds un uzvārds**.
- 2) **Saimnieciskās darbības forma:** komercsabiedrību veids vai individuālās darbības forma, kā saimniecība ir reģistrēta komercreģistrā, uzņēmumu reģistrā vai kā zemes īpašnieks vai lietotājs.
- 3) **Reģistrācijas numurs** juridiskajām personām vai **īpašnieka personas kods** individuālajām saimniecībām.
- 4) **Ganāmpulka reģistrācijas numurs:** uzrāda Lauksaimniecības datu centra piešķirto ganāmpulka reģistrācijas numuru. Reģistrācijas numuru veido LV un 7-zīmju skaitlis (bez atstarpēm), piemēram, **LV0000111**.
- 5) **Novads, Pagasts.**
- 6) **Veidlapas aizpildītāja vārds, uzvārds, telefona numurs,** kā arī **e-pasta adrese** jāuzrāda turpmākās sadarbības nodrošināšanai.
- 7) **Saimniecība ir juridiska persona:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā atzīmē **Jā** vai **Nē**.
- 8) **Saimniecība ir pievienotās vērtības nodokļa (PVN) maksātāja:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā atzīmē **Jā** vai **Nē**.
- 9) **Grāmatvedība tiek kārtota:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā norāda **grāmatvedības** uzskaites kārtšanas sistēmu - **divkāršo ierakstu** vai **vienkāršo ierakstu**, aizpildot **Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālu**.

- 10) **Saimniecība ir kooperatīva biedrs:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā atzīmē **Jā** vai **Nē**.
- 11) **LAD subsīdiju pieprasītājs:** ja subsīdijas pieprasa saimniecība vai īpašnieks, tad atbilstošajā rūtiņā ieliek “x”. Ja subsīdijas pieprasa cita persona, tad uzrāda tās vārdu, uzvārdu un personas kodu.
- 12) **Bioloģiskās ražošanas metodes saimniecībā:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā atzīmē, ja **Neizmanto** bioloģiskās ražošanas metodes, pielieto **Tikai bioloģiskās** ražošanas metodes (sertificēta bioloģiskā saimniecība uzrāda sertifikāta numuru), saimniecība **Izmanto abas metodes** vai arī **Pāriet uz bioloģisko**.
- 13) **Apūdeņošanas sistēmas saimniecībā:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā atzīmē, ja saimniecība **Neizmanto** apūdeņošanas sistēmas vai arī izmanto vienu vai vairākas apūdeņošanas sistēmas – **Virsmas apūdeņošana, Smidzinātājs, Pilienvēda apūdeņošana** vai **Cita veida**. Apūdeņotā LIZ ir laukaugu platības, kuras tiek apūdeņotas vismaz 1 reizi gada laikā, izņemot apkurināmo siltumnīcu un ģimenes dārziņu platības.
- 14) **Vadītāja izglītība lauksaimniecībā:** ar “x” atbilstošajā rūtiņā atzīmē, vai vadītājam ir **Tikai praktiska pieredze** (lauku darbos iegūta praktiskā darba pieredze un iemaņas) vai **Pamatapmācība lauksaimniecībā** (mācību kursi, kas dod pamatzināšanas dažādās lauksaimniecības nozarēs; saņemta atbilstoša kvalifikācijas apliecība), vai arī **Arodizglītība, vidējā vai augstākā izglītība lauksaimniecībā** (pabeigta viengadīgā lauksaimniecības skola (pēc vidusskolas), profesionāli tehniskā skola, profesionālā skola, koledža, arodvidusskola, lauksaimniecības skola, lauksaimniecības tehnikums; iegūta profesionālā vai akadēmiskā augstākā izglītība lauksaimniecībā (Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU), koledža u.tml.).

II ZEME

Sadaļā **II Zeme** tiek uzrādīta informācija:

- 1) **Z1 – Zeme īpašumā**, sadalot to pēc lietošanas mērķiem:
- **Z11 – Lauksaimniecībā izmantojamā zeme (LIZ)**

Pie **kopējā LIZ** pieskaita arī ģimenes dārziņus – tās ir platības, kurās tiek audzēta produkcija personīgajam patēriņam; parasti šīs platības ir atdalītas no pārējās lauksaimniecības zemes.

- **Z12 – Meži**
- **Z13 – Pārējā zeme (zem ēkām, ceļiem, dīķiem, u.c.),**

turklāt ir spēkā sakarība: $Z1 = Z11 + Z12 + Z13$.

- 2) **Z2 - Nomātā zeme** - platības, kuras nepieder saimniecībai, bet par kurām uz līguma pamata tiek maksāta nomas maksa, kas parasti ir iepriekš noteikta un nav atkarīga no darbības rezultātiem.
Atsevišķi uzrāda **Z21** – nomātās **LIZ** platības.

- 3) **Z3 – Citiem iznomātā zeme**, tajā skaitā iznomātā **LIZ - Z31**

Z2 un **Z3** neiekļauj platības:

- no kurām tiek nopirkta tikai raža: ja pērk ražu no lopbarības platībām, samaksu par to uzrāda **VII** sadaļas **73122, 73123 vai 73124** rindās **Pirktā lopbarība**; ja pērk ražu pārdodamajām (tirgus) kultūrām, piemēram, graudaugiem,

kartupeļiem u.c., tad VII sadaļas 72900 rindā **Pārējās specifiskās augkopības izmaksas**,

- kuru nomas laiks ir mazāks par vienu gadu vai gadījuma rakstura noma.

Ja kādai zemes platībai ir divi apsaimniekotāji, tad šī zeme jāieraksta kā īpašnieka vai nomas zeme, vadoties pēc savstarpēji noslēgtā līguma.

- 4) rindā **Z4** pēc formulas $Z4=Z11+Z21-Z31$ aprēķina **Apsaimniekotās LIZ** platības, no tām **Z41 - Apūdeņotās LIZ platības** - lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, kurās ir ierīkotas pastāvīgas vai pārvietojamas laistīšanas sistēmas; tajās neieskaita laistāmās segtās platības.

Visas platības jāuzrāda hektāros ar divām zīmēm aiz komata.

III DARBASPĒKA IEGULDĪJUMS

Sadaļā *III Darbaspēka ieguldījums* uzrāda algoto un nealgoto darbaspēku, kurš pārskata gadā ir piedalījies saimniecības darbā.

Personas, kuras saimniecībā ir strādājušas vismaz vienu pilnu dienu nedēļā visu gadu (izņemot atvaļinājuma laiku) uzskata par **regulāri nodarbinātām**.

Ģimenes un nealgotais darbaspēks - īpašnieka ģimenes locekļi, kuri saimnieciskā gada beigās saņem noteiktu peļņas daļu vai cita veida materiālu labumu un kuru ieguldītais darbs netiek pilnībā atalgots:

- **D11 - Īpašnieks / vadītājs** - persona, kas uzņēmusies juridisko un saimniecisko atbildību par saimniecību un pastāvīgi to vada.
- **D12 - Īpašnieks / nav vadītājs** - persona, kura ir uzņēmusies juridisko un saimniecisko atbildību par saimniecību, bet to nevada.
- **D13 - Vadītājs / nav īpašnieks** – persona, kura ikdienā vada saimniecību gan finansiāli, gan saimnieciski, bet nav tās īpašnieks.
- **D14 - Īpašnieka laulātais** - ja ir vairāki īpašnieki, tad var būt arī vairāki laulātie.
- **D15 - Regulāri nodarbinātie** - regulāri nodarbinātie ģimenes locekļi, kuri nav atbildīgi par visas saimniecības kopējo vadību.
- **D16 Neregulāri nodarbinātie** - neregulāri nodarbinātie un sezonas darba veicēji, kuriem netiek maksāta alga.

Ja ģimenes locekļi par darbu saimniecībā tomēr saņem algu vai par tiem ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, darbaspēka ieguldījums jāuzrāda **D11 līdz D16** rindās pie ģimenes un nealgotā darbaspēka, bet atbilstošās izmaksas jāuzrāda **VII sadaļas 71110** rindā.

Algotais darbaspēks - darbinieki:

- kuriem ir darba tiesiskās attiecības ar saimniecību,
- kuri nav īpašnieka ģimenes locekļi,
- kuriem tiek aprēķināta darba alga un veikti nodokļu maksājumi.
- **D21 – Vadītājs** – algota persona, kura ikdienā vada saimniecību.
- **D22 - Regulāri nodarbinātie**
- **D23 - Neregulāri nodarbinātie**

Algotā darbaspēka izmaksas ir jāieraksta **VII sadaļas 71120** rindā.

Par katru darbaspēka veidu norāda šādus datus:

Dzimšanas gads	Dzimums (atzīmēt V vai S)	Skaitis	Darbaspēka ieguldījums, cilvēkgadi	Nostrādātās stundas gadā		
				Lauksaimniecībā	Mežsaimniecībā	Pārējās nozarēs
1	2	3	4	5	6	7

- 1) **Dzimšanas gads** (1.aile) - uzrāda tikai saimniecības īpašniekam (**D11, D12**) un vadītājam (**D13, D21**).
- 2) **Dzimums** (2.aile) – ar “V” vai “S” uzrāda tikai īpašniekam (**D11, D12**) un vadītājam (**D13, D21**).
- 3) **Skaitis** (3.aile) – visās rindās uzrāda nodarbināto cilvēku skaitu neatkarīgi no noslodzes.
- 4) **Darbaspēka ieguldījums cilvēkgados** (4.aile) - pamatojas uz **nosacīto darba vienību**, kas atbilst viena pieauguša cilvēka darba ieguldījumam gada laikā.

Regulāri nodarbinātām personām, kas saimniecībā nav nostrādājušas pilnu gadu, darbaspēka ieguldījumu cilvēkgados aprēķina:

Darbaspēka ieguldījums cilvēkgados	$= \frac{\text{Nostrādātās darba stundas gadā}}{\text{Viena pieauguša cilvēka normāla darba slodze gadā}^2}$
------------------------------------	--

Viena cilvēka darba ieguldījums nevar pārsniegt vienu cilvēkgadu, ja arī nostrādāto stundu skaits ir lielāks par 1840.

5) **Nostrādāto stundu skaits:**

- **Lauksaimniecībā** (5.aile)
- **Mežsaimniecībā** (6.aile)
- **Pārējās nozarēs** (7.aile)

Darbs **Lauksaimniecībā** saistās ne tikai ar lauku darbiem un lopkopību, bet arī ar lauksaimniecības produkcijas uzglabāšanu, iepakojšanu, transportēšanu, pārdošanu, materiālu sagādi un saimniecības grāmatvedību.

Ja saimniecībā ir vairākas nozares, un vadīšanas, uzskaites, pārdošanas u.c. darbi uzskaitīti kopā, uz nozari attiecināmo daļu nosaka proporcionāli noslodzei vai ieņēmumiem.

Darbs saimniecībā neietver:

- darbus pamatlīdzekļu izveidošanā: celtniecība, iekārtu un mašīnu uzstādīšana, kapitālais remonts, augļu dārzu stādīšana, ēku nojaukšana;
- darbus, kas tiek veikti uzņēmuma īpašnieka vai vadītāja mājāsaimniecībā.

Ja saimniecība ir veidojusi pamatlīdzekļus pašu spēkiem, izmantojot saimniecības resursus (tie ir iekļauti saimniecības izmaksās), tad pamatlīdzekļu izveidošanas izmaksas uzrāda **IV sadaļas 2.ailē Iegādātie pamatlīdzekļi** un ar to pašu vērtību **VI sadaļas 68920 rindā Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi**. Šajā gadījumā darbaspēka ieguldījumā tiek iekļauts arī darbs pamatlīdzekļu izveidošanā.

² 1840 stundas (pēc CSP)

IV ILGTERMIŅA IEGULDĪJUMI, EUR

Sadaļā *IV Ilgtermiņa ieguldījumi* uzrāda saimniecības nemateriālos ieguldījumus, pamatlīdzekļus un finanšu ieguldījumus.

Nemateriālie ieguldījumi:

- **11110 – Tirgojami nemateriālie aktīvi – kvotas, tiesības, u.c.:** ieskaita nemateriālos aktīvus, kurus var viegli nopirkt vai pārdot (piem., kvotas un tiesības, ja tās tirgojamas bez zemes un ja eksistē aktīvs tirgus). Novērtē patiesā vērtībā.
- **11120 – Netirgojami nemateriālie aktīvi – licences, datorprogrammas u.c.:** iekļauj citus nemateriālos aktīvus (piem., programmatūru, licences). Iekļauj arī uzņēmuma nemateriālo vērtību - starpību starp pirkuma cenu (līdzdalības novērtējums) un uzņēmuma materiālo vērtību, kas veidojas divos gadījumos, ja īpašnieks nodod kā līdzdalību viņam piederošu jau darbojošos uzņēmumu vai uzņēmuma daļu (ražotni, cehu), ja uzņēmums vai tā daļa ir pirkti. Uzņēmuma nemateriālā vērtība 5 gadu laikā norakstāma vienādās daļās pamatdarbības izdevumos.

Latvijas likumi nosaka, ka tikai par samaksu iegūtās licences, tiesības un kvotas, kā arī datoru programmas drīkst aktivēt ilgtermiņa nemateriālo ieguldījumu sastāvā. Šeit neuzskaita tādas tiesības, kuru darbības laiks ir īsāks par vienu gadu, tās pilnā vērtībā iekļauj pārskata gada izmaksās.

Pamatlīdzekļi:

- **12110 - Zeme īpašumā:** novērtē patiesā vērtībā - tirgus cenās, kuras pielieto līdzīgiem zemes gabaliem līdzīgā kvalitātē un līdzīgā reģionā dažādos pirkšanas un pārdošanas darījumos ar zemi. Ja to nav iespējams izdarīt, tad uzrāda zemes kadastrālo vērtību. Zemei nolietojumu nerēķina.
- **12112 - Meža audze:** meža audzi novērtē patiesā vērtībā, nolietojumu nerēķina. Ja II sadaļas **Z12** rindā uzrādītas mežu platības, tad jābūt aizpildītai IV sadaļas **12112** rindai.
- **12120 - Ilggadīgie stādījumi:** uzrāda datus par ilggadīgajiem stādījumiem, novērtē patiesā vērtībā. Koku un krūmu stādu iegādes izmaksas uzskata par investīcijām un parāda **12120** rindas 2.ailē **Iegādātie pamatlīdzekļi**. Šajā ailē uzrāda arī neražojošo ilggadīgo stādījumu vērtības pieaugumu (**VI** sadaļas **62500** rindas **18.aile**), kurš novērtēts ražošanas izmaksās.

Spēkā sakarība:

IV sadaļas 12120 rindas 2. aile >=VI sadaļas 62500 rindas 18. aili

- **12130 - Zemes ielabošanas objekti:** meliorācijas izmaksas, žogi, drenāža, stacionāras apūdeņošanas iekārtas u.c.
- **12140 - Ražošanas ēkas un būves lauksaimniecībā:** saimniecībai piederošās un lauksaimnieciskajā ražošanā izmantotās ēkas un būves, neatkarīgi no tā, kam pieder zeme, uz kuras tās atrodas. Pamatlīdzekļu izveidošanas un nepabeigto celtniecības objektu izmaksas pārskata gadā uzrāda 2.ailē **Iegādātie pamatlīdzekļi**.
- **12200 - Tehnoloģiskās iekārtas un tehnika lauksaimniecībā:** saimniecībai piederošā un lauksaimnieciskajā ražošanā izmantotās iekārtas un tehnika: traktori, kravas automobiļi, vilcēji, transports preču piegādāšanai, vieglie automobiļi, mašīnas un cita tehnika.
- **12300 - Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs lauksaimniecībā**

12140 līdz 12300 rindās minētos pamatlīdzekļus uzrāda šajās rindās arī tad, ja blakus lauksaimnieciskai ražošanai tie tiek izmantoti arī citās nozarēs.

- **12610 - Ēkas un būves pārējās nozarēs** - kas tiek izmantotas tikai pārējās nozarēs bez lauksaimniecības.
- **12620 - Iekārtas, tehnika un citi pamatlīdzekļi pārējās nozarēs:** pamatlīdzekļi, kas tiek izmantoti tikai pārējās nozarēs (bez lauksaimniecības).
- **12800 - Ieguldījumi nomātajos pamatlīdzekļos:** kapitālā remonta un citas izmaksas, kas saistītas ar nomāto pamatlīdzekļu vērtības palielināšanu.

Kārtējās pamatlīdzekļu uzturēšanas izmaksas nepalielina pamatlīdzekļu vērtību un šajā sadaļā netiek iekļautas.

- **12900 - Avansu maksājumi par pamatlīdzekļiem** – samaksātie avansi pamatlīdzekļu iegādei.
- **13000 - Finanšu ieguldījumi (pajas, u.c. aktīvi):** uzrāda pajas, arī citus aktīvus, ja tādi ir.

Uzņēmums savus brīvos līdzekļus var izmantot finanšu ieguldījumiem, lai tādējādi iegūtu papildus ienākumus. Finanšu ieguldījumi ir naudas aizdevumi citiem uzņēmumiem vai atsevišķām personām, vērtspapīri.

Var būt īstermiņa un ilgtermiņa finanšu ieguldījumi. Īstermiņa finanšu ieguldījumus uzskaita apgrozāmo līdzekļu sastāvā.

- **14000 – Bioloģiskie aktīvi (vaislas mājdzīvnieki):** uzrāda vaislas mājdzīvnieku vērtību gada sākumā un gada beigās.

Par katru pamatlīdzekļu grupu tiek vākti šādi dati:

Sākotnējā vērtība					Nolietojums				Papildus informācija		Atlikusī bilances vērtība	
Gada sākumā	Iegādātie pamatlīdzekļi	Izslēgšana (-)	Pārvērtēšana, pārceļšana (+/-)	Gada beigās (1.+2.+3.+4.)	Uzkrātais gada sākumā	Aprēķinātais pārskata gadā	Uzkrātā nolietojuma korekcijas (izslēgšana u.c.) (+/-)	Uzkrātais gada beigās (6.+7.+8.)	Uz pārskata gadu attiecināmās pamatlīdzekļu subsīdijas	Ieņēmumi par pārdotiem pamatlīdzekļiem	Gada sākumā (1. – 6.)	Gada beigās (5. – 8.1.)
1	2	3	4	5	6	7	8	8.1	9	10	11	12

Sākotnējā vērtība:

Aktīvus, kuru kalpošanas laiks uzņēmumā ir vairāk par 1 gadu, uzskaita to iegādes vai izgatavošanas vērtībā. *legādes vērtība* ir summa, ko samaksā, pērkot kādu preci. Nosakot pamatlīdzekļa **sākotnējo vērtību**, tai pieskaita arī piegādes un uzstādīšanas izmaksas.

- **Sākotnējā vērtība gada sākumā** (1.aile pamatlīdzekļu grupās) pārskata periodā ir vienāda ar **Sākotnējo vērtību gada beigās** (5.aile) iepriekšējā pārskata periodā.
- **Iegādātie pamatlīdzekļi** (2.aile): uzrāda pamatlīdzekļu iegādes, izveidošanas un nepabeigto celtniecības objektu izmaksas pārskata gadā (neatņemot pamatlīdzekļu subsīdijas), bet neiekļauj kārtējās uzturēšanas izmaksas.

- **Izslēgšana (-)** (3.aile): ar (-) zīmi uzrāda pārskata gadā pārdoto un norakstīto pamatlīdzekļu sākotnējo vērtību.
- **Pārvērtēšana, pārceļšana (+/-)** (4.aile): ja saimniecībā ir veikta pamatlīdzekļu pārvērtēšana, tad šo pamatlīdzekļu vērtības izmaiņas ir jāparāda atbilstošās rindas 4.ailē - ja vērtība šai pamatlīdzekļu grupai ir palielinājusies, tad ar (+) zīmi, bet ja samazinājusies, tad ar (-) zīmi.
- **Sākotnējā vērtība gada beigās:** uzrāda sākotnējo vērtību gada beigās katrai pamatlīdzekļu grupai,

spēkā sakarība: $5.aile = 1.aile + 2.aile + 3.aile + 4.aile$

Nolietojums:

Pamatlīdzekļu vērtību ražošanas izmaksās iekļauj pakāpeniski, aprēķinot nolietojumu. Pamatlīdzekļu nolietojums ir pamatlīdzekļu un citu ilgtermiņa ieguldījumu vērtības pakāpeniska iekļaušana ražošanas izmaksās. Nolietojuma vērtība ir atkarīga no sākotnējās (iegādes) vērtības un no paredzamā kalpošanas laika, kuru nosaka uzņēmuma vadītājs. Nolietojumu aprēķina, preces iegādes vērtību dalot ar kalpošanas laiku.

- **Uzkrātais nolietojums gada sākumā** (6.aile): uzrāda iepriekšējos periodos līdz pārskata gada sākumam uzkrāto pamatlīdzekļu nolietojumu.
- **Aprēķinātais nolietojums pārskata gadā** (7.aile): uzrāda pamatlīdzekļu grupas aprēķināto nolietojumu pārskata gadā,

spēkā sakarība: $10000 \text{ rindas } 7.aile = VII \text{ sadaļas } 76000 \text{ rindas } 3.aile$

- **Uzkrātā nolietojuma korekcijas (izslēgšana u.c.) (+/-)** (8.aile): uzrāda pārskata gadā pārdoto, norakstīto un pārvērtēto pamatlīdzekļu uzkrāto nolietojumu.
- **Uzkrātais gada beigās** (8.1.aile): uzrāda uzkrāto nolietojumu gada beigās katrai pamatlīdzekļu grupai,

spēkā sakarība: $8.1.aile = 6.aile + 7.aile + 8.aile$

Papildus informācija:

- **Uz pārskata gadu attiecināmās pamatlīdzekļu subsīdijas** (9.aile): uzrāda uz pārskata gadu attiecināmo pamatlīdzekļu subsīdiju daļu katrai pamatlīdzekļu grupai,

spēkā sakarība: $10000 \text{ rindas } 9.aile = VI \text{ sadaļas } 68800 \text{ rindas } 7.aile$

- **Ieņēmumi par pārdotiem pamatlīdzekļiem** (10.aile),

spēkā sakarība: $10000 \text{ rindas } 10.aile = VI \text{ sadaļas } 68500 \text{ rindas } 7.aile$

Atlikusī bilances vērtība:

- **Gada sākumā** (11.aile):

katrai rindai spēkā sakarība: $11.aile = 1.aile - 6.aile$

- **Gada beigās** (12.aile):

katrai rindai spēkā sakarība: $12.aile = 5.aile - 8.1.aile$

V MĀJDZĪVNIĒKU BILANCE, KUSTĪBA UN IEŅĒMUMI

1) Liellopi:

- **22120 – Jaunlopi, jaunāki par gadu**
 - **22131 - Bulli no 1 līdz 2 gadiem:** ieskaita arī vaislas bulļus.
 - **22132 - Teles no 1 līdz 2 gadiem:** neieskaita tās, kas jau atnesušās.
 - **22141 - Bulli, vecāki par 2 gadiem**
 - **22142 – Vaislas teles, vecākas par 2 gadiem:** kas vēl nav atnesušās un ir paredzētas vaislai.
 - **22143 - Nobarojamās teles, vecākas par 2 gadiem:** kas nav atnesušās un nav paredzētas vaislai.
 - **22170 - Slaucamās govīs:** govīs, kas ir atnesušās un tiek turētas piena ražošanai, ieskaita arī brāķētās slaucamās govīs.
 - **22190 - Zīdītājgovīs:** atnesušās govīs, jaunākas vai vecākas par 2 gadiem, kuras paredzētas tikai teļu atražošanai un kuru piens nav paredzēts pārdošanai, patēriņam pārtikā, ieskaita arī brāķētās zīdītājgovīs.
- 2) **Cūkas:**
- **22210 - Sivēni svarā līdz 20 kg**
 - **22230 - Nobarojamās cūkas:** cūkas svarā virs 20 kg, izņemot kuiļus un brāķētās cūkas.
 - **22250 - Sivēnmātes:** svarā virs 50 kg, izņemot brāķētās sivēnmātes.
 - **22270 - Pārējās cūkas:** kuiļi un brāķētās cūkas, kā arī vaislas sivēnmātes svarā no 20 līdz 50 kg.
- 3) **Aitas:**
- **22330 - Aitu mātes:** aitas, vecākas par gadu, kuras paredzētas vaislai.
 - **22340 - Pārējās aitas:** visu vecumu aitas, izņemot aitu mātes.
- 4) **Kazas:**
- **22430 - Kazu mātes:** paredzētas vaislai.
 - **22440 - Pārējās kazas:** izņemot kazu mātes.
- 5) **Putni:**
- **22510 - Vistas gaļai:** izņemot dējējvistas un brāķētās vistas, neiekļauj cāļus.
 - **22520 – Dējējvistas:** jaunās visticas (kas nav vēl sākušas dēt), dējējvistas un brāķētās dējējvistas, neiekļauj cāļus.
 - **22570 - Pīles, zosis, pārējie putni:** iekļauj arī tītarus, paipalas, fazānus, strausus, neiekļauj cāļus.
- Cāļu vērtību gada sākumā un gada beigās uzrāda **22820** rindā, bet pirktos un pārdotos cāļus uzrāda **22510, 22520** vai **22570** rindas attiecīgajās ailēs.
- 6) **Truši:**
- **22610 - Trušu mātes**
 - **22620 – Pārējie truši:** izņemot trušu mātes.
- 7) **22700 - Zirgi:** pārdošanai audzētie, darba un pārējie zirgi.
- 8) **22820 - Citi dzīvnieki:** uzrāda tikai vērtību. Iekļauj cāļus, pīlēnus, zoslēnus, briežus, darba suņus, ponijus un citus dzīvniekus, ko izmanto lauku tūrismā.
- 9) **22900 - Bišu saimes**

Par katru mājlopu grupu tiek vākti šādi dati:

Gada sākumā		Pirkti dzīvnieki		Dzimuši, skaits	Pārdoti audzēšanai		Pārgāja uz citu grupu	Ienāca no citas grupas	Nokauti, pārdoti gaļai, patērēti ražošanā un personīgām vajadzībām					Krituši, skaits	Gada beigās		Gada vidējais skaits
Skaits	Vērtība, EUR	Skaits	Vērtība, EUR		Skaits	Vērtība, EUR			Pārdoti gaļai		Izlietots pārstrādē, pārējās nozarēs, EUR	Personīgais patēriņš, EUR	Skaits		Skaits	Vērtība, EUR	
									Dzīvsv., t	Vērtība, EUR							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

Mājdzīvnieki, kuri nav saimniecības īpašumā, bet uz līguma pamata tiek audzēti un nobaroti, ir jāuzrāda tikai aile “Gada vidējais skaits”.

- 1) **Skaits Gada sākumā** (1. aile) un **Gada beigās** (16.aile): mājdzīvnieku skaits, kuri gada sākumā (vai beigās) pieder saimniecībai, neatkarīgi no tā, vai tie šajā brīdī fiziski atrodas uz vietas saimniecībā vai nē.
Skaitam iepriekšējā gada beigās jāsakrīt ar skaitu nākošā gada sākumā.
- 2) **Vērtība, EUR Gada sākumā** (2. aile) un **Gada beigās** (17.aile): mājdzīvniekus, kuri gada sākumā (vai beigās) pieder saimniecībai, novērtē saskaņā ar Gada pārskatu likuma 32. pantu: „ atbilstoši iegādes cenai vai ražošanas pašizmaksai, vai zemākajām tirgus cenām bilances datumā atkarībā no tā, kurš no šiem rādītājiem ir zemāks”.
Lopu vērtību uzrāda EUR (bez centiem). Vērtībai iepriekšējā gada beigās jāsakrīt ar vērtību nākošā gada sākumā.

Spēkā sakarības: $\boxed{\text{V sadaļas 22000 rindas 2.aile} = \text{IV sadaļas 14000 rindas 1.aile} + \text{XI sadaļas 22000 rindas 1.aile}}$

$\boxed{\text{V sadaļas 22000 rindas 17.aile} = \text{IV sadaļas 14000 rindas 5.aile} + \text{XI sadaļas 22000 rindas 2.aile}}$

3) Dzīvnieku skaita palielinājums:

- **Pirkti dzīvnieki:** pārskata periodā iegādātie mājdzīvnieki, 3.aile – **Skaits**, 4.aile **Vērtība, EUR** - summa, kas pārskata gadā iztērēta, pērkot atbilstošās grupas mājdzīvniekus. Subsīdiju summas šajā sadaļā neiekļauj, tās uzrāda **VIII** sadaļas **94000** rindā.
- **Dzimuši** (5.aile): pārskata periodā dzimušie mājdzīvnieki.

4) Dzīvnieku skaita samazinājums (6., 7. un 10. līdz 15.aile):

- **Pārdoti audzēšanai:** 6.aile – **Skaits**, 7.aile **Vērtība, EUR** – saņemtā summa par pārdotajiem dzīvniekiem pārskata gadā.

5) **Nokauti, pārdoti gaļai, patērēti ražošanā un personīgām vajadzībām** (10. līdz 14.aile):

- **Skaitis** (10.aile): kopējais nokauto vai kaušanai pārdoto mājdzīvnieku skaits pa mājlopu grupām.
- **Pārdoti gaļai** (11., 12.aile): 11.ailē uzrāda gaļai pārdoto lopu dzīvsvaru tonnās, uzrādot **trīs** ciparus aiz komata, bet 12.ailē – ieņēmumus par gaļai pārdotiem lopiem. Ja pārdotās gaļas uzskaitē saimniecībā tiek veikta kautsvārā, nepieciešams veikt pārrēķinu, izmantojot koeficientus:

Mājlopi	Pārrēķina koeficienti no kautsvara uz dzīvsvaru
Liellopi	1.85
Cūkas	1.28
Aitas, kazas	2.00
Vistas	1.43

Piemēram, ja dots kautsvars cūkgaļai 3.24 tonnas, tad dzīvsvaru iegūst: $3.24 * 1.28 = 4.147$ tonnas.

- **Izlietots pārstrādē, pārējās nozarēs, EUR** (13.aile): uzrāda, ja saimniecība nodarbojas ar pašu ražotās lopkopības produkcijas – gaļas pārstrādi vai arī saražotā gaļa tiek izmantota citās nozarēs, piemēram, lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanai, un uzskaitē lauksaimnieciskai darbībai nav atdalīta no pārējām nozarēm. Pārstrādei iepirkto gaļu vai dzīvus mājlopus šajā sadaļā neuzrāda, bet samaksātās summas to iegādei uzrāda **VII** sadaļas **74150** rindā **Mainīgās izmaksas gaļas u.c. lopkopības produktu pārstrādē**. Ja lauksaimnieciskā ražošana un uzskaitē ir pilnībā atdalīta no pārstrādes un pārējām nozarēm, tad šajās nozarēs patērēto gaļu uzskaita Pārdoti gaļai (11. un 12.aile), uzrādot dzīvsvaru un summu, ar kādu tā ir norakstīta no lauksaimnieciskās ražošanas uz atbilstošo nozari.
- **Personīgais patēriņš, EUR:** (14.aile) ieskaita īpašnieka mājāsaimniecībā patērēto produkciju, kā arī produkciju, kas izlietota samaksai par darbu algotajam darbspēkam, vienlaicīgi to iekļaujot arī darbspēka izmaksās **VII** sadaļas **71120** rindā. Personīgais patēriņš līdzīgi kā pārdotā produkcija ir saimniecības ieņēmumi un tie ietekmē ienākumu līmeni.
- **Krituši, skaits** (15.aile).

6) **Gada vidējais skaits** (18. aile): mājdzīvnieku vidējo skaitu uzrāda ar precizitāti viena zīme aiz komata.

Atbilstošajās grupās **V sadaļā** ir jābūt norādītam vidējam mājdzīvnieku skaitam, ja arī gada sākumā vai beigās atbilstošajās grupās nav mājdzīvnieku, bet tie ir bijuši gada laikā. Vidējo mājdzīvnieku skaitu aprēķina, ievērojot katra dzīvnieka uzturēšanās dienu (mēnešu) skaitu saimniecībā vai attiecīgajā grupā un dalot ar dienu (mēnešu) skaitu gadā.

Piemērs: Vaislas tele vecumā no 1 līdz 2 gadiem martā pārskaitīta **Slaucamo govju** grupā. Šai telītei vidējo skaitu 0,25 iegūst 3 mēnešus – uzturēšanās laiku grupā dalot ar 12 – mēnešu skaitu gadā, bet slaucamo govju grupā – 0,75 (9 mēneši dalīti ar 12).

Gada vidējo skaitu nosaka vai nu ar periodiskās inventarizācijas metodi, vai reģistrējot mājlopu iekļaušanu vai izslēgšanu no attiecīgās grupas.

- 7) **Pārgāja uz citu grupu** (8.aile) un **Ienāca no citās grupas** (9.aile)- palīgailēs, lai atvieglotu informācijas apkopošanu pa mājlopu vecuma grupām.

Katrai mājdzīvnieku grupai (rindai) ir spēkā sakarība:

$$1.a + 3.a + 5.a - 6.a - 8.a. + 9.a. -10.a. - 15.a =16.a$$

VI PLATĪBAS, SARAŽOTĀ PRODUKCIJA, IENĒMUMI

Sadalā uzrāda vienīgi pašražoto produkciju. Lauksaimniecības produkcija, kas iegādāta izlietošanai citās nozarēs, jāuzrāda pie attiecīgās nozares mainīgajām izmaksām, piemēram, pārstrādei iepirkta gaļa pie **Mainīgās izmaksas gaļas u.c. lopkopības produktu pārstrādē.**

- 1) **Graudaugi:** ieskaitot sēklu, bet neiekļauj graudaugus, kurus audzē skābbarības gatavošanai vai zaļmasai.
 - **61110 - Vasaras kvieši**
 - **61120 - Ziemas kvieši**
 - **61130 – Rudzi**
 - **61140 – Mieži**
 - **61150 – Auzas**
 - **61160 - Vasaras graudaugu mistri**
 - **61170 – Triticāle**
 - **61180 – Citi graudaugi (griķi u.c.)**
- 2) **Sausie pākšaugi, proteīnkultūras un to mistri:** novāc nogatavojušās sēklas, neiekļauj pākšaugus, kurus novāc zaļus.
 - **61191 – Zirņi, lauka pupas un saldā lupīna**
 - **61192 – Pākšaugu mistri, vīķi, lēcas, aunazirņi**
- 3) **Pārējās lauka kultūras**
 - **61210 – Kartupeļi**
 - **61220 – Cukurbietes:** ja cukurbietes audzētas lopbarībai, tad tās jāuzrāda 63110 rindā.
 - **61231 – Garšķiedru lini (stiebrīņi):** ja no garšķiedru līnēm kā blakusproduktu novāc arī linsēklas, tad tās tiek uzrādītas 63430 rindā.
 - **61232 – Eļļas lini (linsēklas)**
 - **61233 – Ziemas rapsis**
 - **61234 – Vasaras rapsis**
 - **61239 – Rapsis un pārējie eļļas augi:** iekļauj arī sinepes, eļļas rutku.
 - **61251 – Ārstniecības augi un garšaugi:** iekļauj arī ķīmenes.
 - **61253 – Citas tehniskās kultūras:** iekļauj arī kaņepes, miežabrāli.
- 4) **Dārzeni,** kurus **lieto pārtikā:** iekļauj pākšu pupiņas, zaļos zirnīšus, sīpolus, ķiplokus, puravus, burkānus, bietes, selerijas, redīsus, tomātus, gurķus, kabačus, ķirbjus, kāpostus, ziedkāpostus, brokoļus, kolrābjus, topinambūrus, salātus, spinātus, pētersīļus, paprikas, rabarberus. Neieskaita ģimenes dārziņus (tikai personīgām vajadzībām audzētos dārzenus).
 - **61310 – Lauka dārzeni:** dārzeni, kas audzēti rotācijā (augsekā) ar citām lauka kultūrām atklātā laukā vai zem zema plēves tuneļa.

- **61320 – Dārzeni apsildāmajās segtajās platībās:** platības, kuras ir apsildāmas un segtas gandrīz visu vai lielāko daļu no augšanas sezonas; daudzstāvu siltumnīcu gadījumā uzskaita tikai pamata platības. Siltumnīcu platības uzrāda hektāros (1 ha = 10 000 m²).
 - **61330 – Dārzeni specializētajās un neapsildāmajās segtajās platībās:** gandrīz pastāvīgi aizņemtas atklāta lauka platības, kur dārzenus audzē rotācijā ar citiem dārzeniem un no kurām novāc vairākas ražas gadā, arī ar plēvi pārklātās neapsildāmās platības.
 - **61337 – Zemenes**
 - **61340 – Sēnes (m²):** uzrāda pamatplatību reizinātu ar novākto ražu skaitu, neieskaita kopējās apsaimniekotajās LIZ platībās **Z4**.
- 5) **Ziedi un dekoratīvie augi:** ieskaita platības, no kurām paredzēts tirgot grieztos ziedus (rozes, nelķes, gladiolas utt.), puķes un dekoratīvos augus podiņos (acālījas, krizantēmas, begonijas, ģerānijas utt.) un puķu sīpolus. Neieskaita dekoratīvo koku un krūmu stādu platības (tās uzrāda **62300** rindā):
- **61410 – Ziedi un dekoratīvie augi atklātā laukā:** uzrāda pamatplatību.
 - **61420 – Ziedi, dekoratīvie augi un to stādi apsildāmās segtās platībās:** platības, kuras ir apsildāmas un segtas gandrīz visu vai lielāko daļu no augšanas sezonas; daudzstāvu siltumnīcu gadījumā uzskaita tikai pamata platības.
- 6) **Sēklas un stādi**
- **61510 – Zālāju sēklas**
 - **61520 – Citas sēklas un stādi atklātā laukā:** ieskaitot zemeņu, puķu un dārzeņu stādu platības, kā arī platības puķu, dārzeņu un lopbarības augu sēklu ieguvei. Neieskaita graudaugu, pākšaugu, kartupeļu un eļļas augu sēklas.
- 7) **Pārējās kultūras aramzemē (izņemot lopbarību)**
- **61600 – Citas aramzemes kultūras (izņemot lopbarību):** ieskaita arī nektāraugus.
 - **61700 – Apstrādāta aramzeme sezonas iznomāšanai:** uzrāda platības, kuras tiek iznomātas uz laiku, kurš mazāks par vienu gadu.
- 8) **Ilggadīgās kultūras**
- **62111 – Ābeles**
 - **62112 – Bumbieres**
 - **62120 – Ķirši, plūmes, cidonijas**
 - **62130 – Ogulāji:** avenes, jāņogas, upenes, ērkšķogas, krūmmellenes, zilenes, kazenes, dzērvenes, aronijas, plūškoki un smiltsērķšķi, bet neiekļauj zemenes (tās uzskaita 61337 rindā).
 - **62200 – Vīnogas**
 - **62300 – Ilggadīgo dekoratīvo un augļu koku un krūmu stādi:** uzrāda augļu koku un krūmu stādus, dekoratīvo koku un krūmu stādus, kas paredzēti dārziem un parkiem, kā arī LIZ platībās audzētos pārdošanai paredzētos stādus meža stādīšanai.
 - **62410 – Ziemassvētku eglītes:** uzrāda eglītes, kuras stādītas LIZ platībās un paredzētas pārdošanai.

- **62420 – Citas ilggadīgās kultūras:** LIZ platībās stādītie kārkli, niedres, meldri un vītoli.
- **62500 - Neražojošo stādījumu vērtības pieaugums:** aizpilda tikai 18.aili, vērtības pieaugumu novērtējot ražošanas izmaksās. Šo pašu vērtību uzrāda **IV sadaļas 12120 rindā Ilggadīgie stādījumi 2.ailē Iegādātie pamatlīdzekļi un VII sadaļā attiecīgajos izmaksu posteņos.**

Spēkā sakarība: **62500 rindas 18.aile =< IV sadaļas 12120 rindas 2.aili**

Jaunu ilggadīgo stādījumu stādu iegādes izmaksas ir ieguldījumi, un tos parāda tikai IV sadaļas 12120 rindas 2.ailē.

9) **Platības lopbarībai un bioenerģijas ražošanai:** no **63121 līdz 63220** rindai uzrāda saražoto produkciju zaļmasā.

- **63110 – Lopbarības saknes un kāposti:** neieskaita sēklai audzētos.
- **63121 – Kukurūza lopbarībai un bioenerģijai:** 1.ailē un 2.1 ailē uzrāda attiecīgās platības. Bioenerģijas ražošanai pārdotās vai izlietotās kukurūzas daudzumu un vērtību uzrāda **6.** un **7.**ailē (ja kukurūza tiek pārdota) vai arī **15.**ailē uzrāda vērtību (ja bioenerģija tiek ražota saimniecībā).
- **63122 – Proteīnaugi zaļgatavībā:** pākšaugi, āboliņš, austrumu galega, lucerna, vīķi, amoliņš, saldā lupīna.
- **63123 – Graudaugi zaļgatavībā:** graudaugi, rapsis un facēlija, kas tiek novākti zaļi skābbarībai un zaļmasai.
- **63130 – Zālāji aramzemē:** zālāji, kas sēti aramzemē uz **1** līdz **5** gadiem un ir iekļauti augu sekas sistēmā.
- **63210 – Kultivētās pļavas, ganības:** zālāji, kuri aug pļavās un ganībās **vairāk nekā 5** gadus un kuru platības nav iekļautas augu sekas sistēmā.
- **63220 – Pārējās izmantotās pļavas, ganības:** nekultivētas un nemēslošanas pļavas un ganības.
- **63230 – Pļavas un ganības, ko neizmanto produkcijas ieguvei** (saimniecībā nav mājlopu), bet tās tiek uzturētas labā lauksaimniecības un vides stāvoklī un par kurām saņem vienoto platību maksājumus (VPM).

10) **Augkopības blakusprodukti:** jābūt uzrādītām attiecīgajām pamatplatībām, izņemot gadījumu, kad salmi ir uzskaitīti krājumos no iepriekšējās ražas.

- **63410 – Salmi:** salmus, kurus pārstrādās granulās, uzrāda 15. ailē.
- **63430 – Citi blakusprodukti** (linsēklas, arī komposts, ja saimniecībā tiek veikta tā uzskaitē, u.c.)

11) **Pārējās platības**

- **63510 – Zaļmēslojuma kultūras:** uzrāda to kultūru platības, kuras jau sākotnēji bija paredzētas zaļmēslojumam.
- **63520 – Papuves, par kurām saņem platību maksājumus**
- **63530 – Papuves bez subsīdijām**
- **63580 - Ģimenes dārziņi:** uzrāda piemājas dārza platības, kuru produkcija domāta pašpatēriņam.

- **63590 – Neizmantotā LIZ** (uzrāda arī vecu, vairs neražojošu augļu dārzu platības).

12) **Lopkopības produkcija, izņemot gaļu** - neuzrāda pārdoto gaļu un mājdzīvniekus, tos uzrāda V sadaļā **Mājdzīvnieku bilance, kustība un ieņēmumi**.

- **64110 – Piens (no slaucamām govīm)**: ja par nodoto pienu saimniecība no pārstrādes uzņēmuma pretī saņem vājpienu vai suliņas, pārdotā piena vērtību nedrīkst samazināt par saņemtā vājpiena vai suliņu vērtību vai, ja saņemtā summa ir samazināta, tad vājpiena vai suliņu vērtību pieskaita piena pārdošanas ieņēmumiem un uzrāda VII sadaļas atbilstošajā rindā kā **pirkto lopbarību**.
- **64120 – Piens (no zīdītājgovīm)**: piens, kas paredzēts tikai teļu barošanai, bet nav paredzēts pārdošanai vai cilvēku patēriņam (uzrāda tikai tad, ja šāda uzskaitē tiek veikta).
- **64200 – Kazas piens**
- **64300 – Vilna**
- **64400 – Pārtikas olas (tūkst.gb.)**: uzrāda visu putnu olas, izņemot inkubācijai paredzētās olas.
- **64410 – Olas inkubācijai (tūkst.gb.)**: uzrāda inkubācijai paredzētās visu putnu olas. Pārdotās inkubācijas olas uzrāda **6.** un **7.** ailē, saimniecībā izlietotās olas inkubācijai – **10.** un **11.** ailē.
- **64500 – Cita lopkopības produkcija (izņemot gaļu)**: aitas un ķēves piens, ādas, subprodukti, bišu vasks, embriji, biohumuss un ieņēmumi par zirgu pārošanu.
- **64600 – Kūtsmēsli** - uzrāda pašražotos kūtsmēslus. Ja saimniecībā no pašražotajiem kūtsmēsliem ražo bioenerģiju, tad attiecīgos kūtsmēsļu daudzumus un vērtību uzrāda **14.** un **15.** ailē. Ja saimniecība kūtsmēslus pārdod citam bioenerģijas ražotājam, tad attiecīgos daudzumus uzrāda pie pārdotā **6.** un **7.** ailē.
- **64800 – Medus un pārējā biškopības produkcija**: iekļauj medu un pārējos biškopības produktus, izņemot vasku, kuru uzrāda **64500** rindā.
- **64900 – Dzīvnieku audzēšana saskaņā ar līgumu**: uzrāda ieņēmumus saskaņā ar noslēgto līgumu, ja saimniecībā tiek audzēti lopī, kuri nepieder saimniecībai. Šajā gadījumā V sadaļā **Mājdzīvnieku bilance, kustība un ieņēmumi** šos lopus uzrāda tikai **18.** ailē **Gada vidējais skaits**.
- **64950 – Ieņēmumi par veterinārajiem pakalpojumiem, ganīšanas tiesībām**

13) **Pārstrādes produkcija**

- **67100 – Augkopības produkti**
- **67200 – Govs piena produkti**
- **67300 – Kazas piena produkti**
- **67400 – Gaļa u.c. lopkopības produkti**

14) **Pārējie ieņēmumi**: neiekļauj pārskata gadā saņemtās subsīdijas, izņemot 68800 rindu - uz pārskata gadu attiecināmās ieguldījumu subsīdijas. Subsīdijas parāda VIII sadaļā **Eiropas Savienības un valsts atbalsts**.

- **68100 – Lauku tūrisms un sabiedriskā ēdināšana**

- **68210 – Ieņēmumi no veikala:** ja vairāk nekā **50%** no pārdotās produkcijas nav saražota saimniecībā, tad tā ir mazumtirdzniecība un šāda aktivitāte ir jāatdala no lauksaimnieciskās darbības. Ja veikalam tiek iepirktas preces pārdošanai, tad preču iegādes vērtību uzrāda **VII sadaļas 74200 rindas 3.ailē**.
- **68220 – Ieņēmumi no gatera**
- **68240 – Mežkopības un mežsaimniecības produkcija:** uzrāda pašražotos kokmateriālus un malku, ieņēmumus par cirsmu pārdošanu, koku stādu audzēšanu meža platībās u.c.
- **68250 – Enerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem:** ietver biogāzes, biodeģvielas vai elektrības ražošanu vēja turbīnās vai citās iekārtās, kur izmanto mežsaimniecības (koksne, mizas, zari, skaidas) vai lauksaimniecības izejvielas (enerģētiskās kultūras – miežabrālis, kārkli, apse u.c.), blakusproduktus (salmi, zāle, stiebri, kūtsmēsli) vai atkritumus (kauli, u.c.).
- **68290 – Pārējo nozaru ieņēmumi:** iekļauj arī ieņēmumus par **dīķos izaudzēto zivju**, kā arī **kažokzvēru** pārdošanu.
- **68310 – Līgumdarbi, pakalpojumi:** iekļauj samaksu par dažāda veida pakalpojumiem – transporta, kaltes u.c., neiekļauj ieņēmumus par veterinārmedicīnas pakalpojumiem - tos uzrāda **64950 rindā**.
- **68410 – Zemes iznomāšanas ieņēmumi**
- **68420 – Ieņēmumi no pārējo pamatlīdzekļu iznomāšanas:** izņemot zemi.
- **68500 – Ieņēmumi no pamatlīdzekļu pārdošanas,**
spēkā sakarība: **68500 r. 7.aile = IV sadaļas 10000 r. 10.aile**
- **68600 – Ieņēmumi no akciju u.c. vērtspapīru pārdošanas**
- **68800 - Uz pārskata gadu attiecināmās pamatlīdzekļu subsīdijas:** iekļauj uz pārskata gadu attiecināmo pamatlīdzekļu subsīdiju daļu.

Finanšu grāmatvedībā ieguldījumu subsīdijas (postenis *Nākamo periodu ieņēmumi*), tāpat kā pamatlīdzekļu vērtību (aprēķinot nolietojumu), atbilstoši pamatlīdzekļa kalpošanas laikam pakāpeniski iekļauj pārskata gada ieņēmumos, uzrādot postenī *Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi*. **SUDAT** veidlapā uz pārskata gada attiecināmo ieguldījumu subsīdiju daļu norāda **IV sadaļas 9.ailē Uz pārskata gadu attiecināmās pamatlīdzekļu subsīdijas** attiecīgajās rindās un **VI sadaļas 68800 rindas Uz pārskata periodu attiecināmās pamatlīdzekļu subsīdijas** 7.ailē.

Spēkā sakarība: **68800 r. 7.aile = IV sadaļas 10000 r. 9.aile**.

- **68910 – Ieņēmumi no valūtas kursa svārstībām**
- **68920 – Pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi** (izņemot LAD administrētās subsīdijas)
- **69100 – Procentu ieņēmumi**
- **69200 – Iepriekšējo periodu ieņēmumi**
- **69410 – Zaudējumu kompensācija par lopiem no privātajiem apdrošinātājiem:** kompensācija par dabas apstākļu radītajiem zaudējumiem, kas tiek saņemta no privātajām apdrošināšanas kompānijām. Saņemto kompensāciju no valsts par dabas apstākļu radītajiem zaudējumiem parāda **VIII sadaļas 94000 rindā**.

- **69420 – Zaudējumu kompensācija par ražu no privātajiem apdrošinātājiem:** ja šī kompensācija saņemta par konkrētu augkopības kultūru, tad šo kompensācijas summu jāuzrāda attiecīgās kultūras 7.ailē (piemēram – par ziemas rapsi 61233 rindā). Ja kompensācija saņemta par vairāku augkopības kultūru ražas zudumiem, tad kompensāciju uzrāda **69420** rindā.
- **69430 – Pārējā zaudējumu kompensācija no privātajiem apdrošinātājiem**
- **69999 – Personīgie ieņēmumi:** ja uzskaitē saimniecībā tiek veikta, iekļaujot arī īpašnieka un viņa ģimenes locekļu personīgos ienākumus (kas gūti ārpus darba saimniecībā).
- **60000 – Kopā:** rindu 61110 līdz 69999 summas.

Par katru platību un produkcijas rindiņu tiek vākti sekojoši dati (ja kādas rindiņas kolonnā (-ās) dati nav jāuzrāda, sadaļā ielikti “x”):

Platība, ha	t.sk. enerģētiskās kultūras, ha	t.sk. apūdeņotā, ha	Gada sākumā (ieskaitot nodoto glabāšanā)		Saražots, t	Pārdots		Personīgais patēriņš		Izlietots saimniecībā						Zudumi, t	Gada beigās (ieskaitot nodoto glabāšanā)	
			t	EUR		t	EUR	t	EUR	lopkopībā		augkopībā		pārstrādē, citās nozarēs			t	EUR
										t	EUR	t	EUR	t	EUR			
1	2.1	2.2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

- Platība (1.aile):** platību norāda hektāros ar trim zīmēm aiz komata, izņemot sēnes, kuru platību izsaka m². Visu lauksaimniecībā izmantoto platību un **Neizmantotās LIZ** summai ir jāsakrīt ar **II** sadaļas **Z4 - LIZ apsaimniekošanā** uzrādītajām platībām, neieskaitot sēņu platības.
- t.sk. enerģētiskās kultūras, ha (2.1.aile):** uzrāda hektārus no kopējās laukauga platības, kuros audzē enerģētiskās kultūras.
- t.sk. apūdeņotā platība (2.2.aile): 2b.ailes** kopsummai jāsakrīt ar **II sadaļas Z41**. Apūdeņotās platības ir LIZ platības, kurās ierīkotas pastāvīgas vai pārvietojamas laistīšanas sistēmas (izņemot laistāmās segtās platības).
- Pašražotās produkcijas krājumi **Gada sākumā (ieskaitot nodoto glabāšanā)** (3., 4.aile) un **Gada beigās (ieskaitot nodoto glabāšanā)** (17., 18.aile): pašražotās produkcijas krājumi, izņemot mājlopus un gaļu:
 - t - daudzums tonnās: 3.aile - gada sākumā, 17.aile - gada beigās
 - EUR – vērtība kā nosaka Gada pārskatu likuma 32. pants: „...atbilstoši iegādes vai ražošanas pašizmaksai vai zemākajām tirgus cenām bilances datumā atkarībā no tā, kurš no šiem rādītājiem ir zemāks”,
4. aile - pašražotās produkcijas krājumu vērtība gada sākumā, 4.ailes kopsummai jāsakrīt ar XI sadaļas 21300 rindas 1.aili,
18.aile - pašražotās produkcijas krājumu vērtība gada beigās, 18.ailes kopsummai jāsakrīt ar XI sadaļas 21300 rindas 2.aili

Ja saimniecība ir nodevusi savu produkciju glabāšanā pārstrādes vai kādam citam uzņēmumam, bet šī produkcija nav pārdota (nav mainījusi īpašnieku), tad to arī uzskaita pie krājumiem. Krājumiem iepriekšējā gada beigās jāsakrīt ar krājumiem nākošā gada sākumā.
- Saražots, t (5.aile):** pārskata gadā saražotā produkcija tonnās.

- 6) **Pārdots:** pārskata gadā pārdotā produkcija, ieskaitot arī produkciju, par kuru nauda vēl nav saņemta: **6.aile** – pārdotais daudzums, **7.aile** - pārdotās produkcijas vērtība, ieskaitot arī produkciju, par kuru nauda vēl nav saņemta; nesaņemto naudu uzrāda arī **XI sadaļas 23100 rindā Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem.**
- 7) **Personīgais patēriņš:** personīgais patēriņš īpašnieka mājsaimniecībā un samaksai natūrā: **8.aile** – daudzums, **9.aile** - personīgā patēriņa un samaksas natūrā novērtējums.
- Ja ģimenes vajadzībām izlietos resursus (zemi, minerālmēslus, lopbarību, darbaspēku u.c.) nav iespējams atdalīt no saimnieciskajā darbībā patērētajiem, tad saražotās produkcijas izlietojums personīgajam patēriņam jāuzrāda 8. un 9. ailē.
- 8) **Izlietots saimniecībā:** saimniecības pasražotā produkcija, kas izlietota ražošanas procesa vai pakalpojumu sniegšanas nodrošināšanai (**10. līdz 15.aile**).
- **lopkopībā** - lopbarībai izlietotā pasražotā produkcija un pakaišiem izmantotie salmi: **10.aile** – daudzums, **11.aile** – saimniecībā lopbarībai un pakaišiem izlietotās produkcijas novērtējums.
11.ailes kopsummai (izņemot 64410; 68240; 68250 rindu) jāsakrīt ar **VII sadaļas 73221 līdz 73300 rindu 3.ailes summu.**
 - **augkopībā** - sēklai izlietotā pasražotā produkcija, mēslojumam izlietotie pasražotie kūtsmēsli un biohumuss: **12. aile** – daudzums, **13.aile** – saimniecībā sēklai izlietotās produkcijas novērtējums. 13.ailes kopsummai (izņemot 68240 un 68250 rindas) jāsakrīt ar **VII sadaļas 72120, 72400 un 72500 rindas 3.ailes summu.**
 - **pārstrādē, citās nozarēs** - pārstrādē un citās saimniecības nozarēs (arī **bioenerģijas ražošanai** saimniecībā) izlietotā pasražotā produkcija: **14.aile** - daudzums, **15.aile** - saimniecībā pārstrādē, citās nozarēs izlietotās produkcijas novērtējums.
- 9) **Zudumi, t:** kas radušies pēc ražas novākšanas un pirmapstrādes produkcijas glabāšanas vai izlietošanas procesā: **16.aile** - daudzums.

Daudzumu norāda tonnās ar precizitāti 2 zīmes aiz komata.

VII PIRKTIE KRĀJUMI UN RAŽOŠANAS IZMAKSAS, EUR

Sadaļā uzskaita visas saimniecības izmaksas, kuras saistītas ar produkcijas ražošanu. Saimniecības izmaksas atbilst ražošanas līdzekļu izlietojumam (ietverot arī saimniecībā patērēto) saimnieciskā gada laikā. Ja kāda izdevumu daļa ir bijusi gan privātām, gan saimniecības vajadzībām (piem., elektrība, ūdens, degviela, kurināmais), tad veidlapā uzrāda **tikai saimniecības vajadzībām** izlietoto.

1) Darbaspēka un mašīnu izmaksas

- **71110 - Nealgotā darbaspēka izmaksas:** tikai tās, kas ir uzskaitītas saimniecības grāmatvedībā, ieskaitot pašnodarbinātā valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI). Peļņas sadalījumu un izmaksas no paredzamās peļņas šajā rindā neiekļauj.
- **71120 - Algotā darbaspēka izmaksas:** ieskaita darba algu, prēmijas, dalīšanos peļņā, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un visas darba algai pielīdzināmās izmaksas, t.sk. arī atalgojumu natūrā, piemēram,

dzīvokli, uzturu, apģērbu, uzņēmuma izstrādājumus, izmaksas sakarā ar iekārtošanu darbā, apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem u.c.

- **71200 - Mašīnu un iekārtu uzturēšana, tam nepieciešamie materiāli un inventārs:** izmaksas, kas ietver sīkus mašīnu un iekārtu remontus, kuri nepalielina šo mašīnu un iekārtu vērtību vai būtiski neizmaina iekārtu vai mašīnu jaudas, arī sīkā inventāra iegādi, piemēram, riepas, aizsargtērpus veselībai kaitīgu darbu veikšanai, šķīdumus iekārtu mazgāšanai un tīrīšanai.
- **71300 - Degviela un smērvielas, neieskaitot kurināmo:** tikai saimniecības vajadzībām patērētā degviela un smērvielas - neieskaita personīgajam patēriņam izlietoto.
- **71400 - Lauksaimniecības pakalpojumi, iekārtu un tehnikas noma:** uzrāda samaksu par augsnes apstrādi, sēšanu, mēslošanu, apstrādi ar augu aizsardzības līdzekļiem u.c. Ja samaksā par saņemtajiem pakalpojumiem bez degvielas ir iekļauti arī citi materiāli (augu aizsardzības līdzekļi, mēslojums vai sēklas) un tos ir iespējams novērtēt, tad tos uzskaita pie atbilstošajām materiālaļām izmaksām.
- **71500 - Personīgā transporta izmaksas:** aprēķina proporcionāli nobraukumam saimnieciskās darbības nodrošināšanai, neieskaitot degvielu. Attiecas uz personīgajām automašīnām, kuras neietilpst saimniecības ilgtermiņa ieguldījumos.

2) Mainīgās izmaksas augkopībā

- **72110 - Pirkta sēkla, stādi un to apstrāde (neieskaitot ilggadīgos stādījumus):** ieskaita arī pirktos puķu sīpolus un gumus, kā arī sēklas apstrādāšanas izmaksas (kodināšana, šķirošana utt.), neieskaita jaunu koku un krūmu stādījumu izveidošanas izmaksas, tās uzskata par ieguldījumiem un uzrāda **IV** sadaļas **12120** rindā.
- **72120 - Pašražotā sēkla un stādi:** uzrāda datus tikai 3.ailē **Izlietots ražošanā, izmaksas**, kas sakrīt ar **VI** sadaļas **60000** rindas 13.ailes kopsummu, neieskaitot 63410; 64500; 64600; 68240 un 68250 rindas 13.aili.
- **72210 – Pirktie minerālmēsli un augsnes uzlabotāji:** tikai pirktie minerālmēsli un augsnes uzlabotāji, kā kūdra, kaļķis.
Pārskata gadā izlietoto minerālmēsļu daudzumu un barības elementu (NPK) sastāvu katram minerālmēsļu veidam uzrāda **VIIa** sadaļā.
Ja daļa no šiem minerālmēsliem un augsnes uzlabotājiem tiek izmantoti mežsaimniecībā, tad attiecīgās izmaksas jāiekļauj **74100** rindā.
- **72220 – Pirktie kūtsmēsli u.c. organiskais mēslojums:** tikai pirktie kūtsmēsli un cits organiskais mēslojums (arī komposts).
- **72400 – Pašražotais mēslojums (kūtsmēsli, biohumuss:** uzrāda zemes ielabošanai izlietos saimniecībā saražotos kūtsmēslus un biohumusu.

Spēkā sakarība: **72400 r. 3.aile = VI sadaļas 64500 r. 13.aile + 64600 r. 13.aile.**

- **72300 - Augu aizsardzības līdzekļi:** augu aizsardzības līdzekļu izmaksas.
Ja daļa no šiem līdzekļiem tiek izmantoti mežsaimniecībā, tad attiecīgās izmaksas jāiekļauj **74100** rindā.
- **72500 – Augkopībā izmantotā pašražotā produkcija – salmi, komposts u.c.:** uzrāda augkopībā izmantoto pašražoto salmu (**VI** sadaļas **63410** rinda

13.aile) un komposta izmaksas (VI sadaļas 63430 rinda 13.aile), ja tādas izmaksas saimniecībā tiek uzskaitītas.

Spēkā sakarība:

$72120 \text{ r. 3.a.} + 72400 \text{ r.3.a.} + 72500 \text{ r.3.a.} =$ $\text{VI sadaļas } 60000 \text{ r.13.a.} - 68240 \text{ r. 13.a.} - 68250 \text{ r. 13.a.}$
--

- **72900 - Pārējās specifiskās augkopības izmaksas** - izmaksas, kas saistītas ar augkopību un netiek atsevišķi uzrādītas citos izmaksu posteņos: iepakojamais un sienamais materiāls, augsnes analīžu izmaksas, lopbarības sagatavošanas izmaksas, segumi no sintētiska materiāla, piemēram, zemeņu audzēšanai vai lopbarības glabāšanai, izmaksas produkcijas glabāšanai, nosūtīšanai tālākai pārstrādei un pārdošanai (iekļaujot izmaksas īslaicīgai ēku nomai), augošanas ražas pirkšana pārdošanai, īslaicīga (mazāk nekā 1 gads) platību noma noteiktu laukaugu audzēšanai un pārdošanai, augkopības produkcijas mārketinga izmaksas.
- **72999 - Augkopības nepabeigto ražojumu starpība gada sākumā un beigās, ja tā nav iekļauta citās izmaksās:** uzrāda, ja izmaksas grāmatvedībā tiek koriģētas ar šo starpību. Ja 21210 r. 2.a. > 1.a., tad starpību uzrāda ar (-) zīmi, ja 21210 r. 2.a. < 1.a., tad starpību uzrāda ar (+) zīmi.

Šo rindu neaizpilda, ja tiek koriģētas attiecīgās izmaksas (sēkla, mēslojums, augu aizsardzības līdzekļi u.c.).

3) Mainīgās izmaksas lopkopībā

- **73121 - Pirkta koncentrētā lopbarība ganību mājlopiem**
- **73122 - Pārējā pirkta lopbarība, pakaiši u.c. ganību mājlopiem**
- **73123 - Pirkta lopbarība, pakaiši u.c. cūkām**
- **73124 - Pirkta lopbarība, pakaiši u.c. mājputniem, trušiem, bitēm, zivīm u.c.**
Pie pirktās lopbarības pieskaita: iepirkto sienu un salmus, lopbarības raušus, kombinēto lopbarību, graudus, piena produktus, zivju miltus, minerālbarību u.c. Ieskaita arī samaksu par ganību izmantošanu, izmaksas lopbarības iegādei pirms ražas ienākšanās, kā arī dažādas piedevas lopbarības konservēšanas vajadzībām, u.c.
- **73221 - Pašražotā lopbarība ganību mājlopiem**
- **73223 - Pašražotā lopbarība cūkām**
- **73224 - Pašražotā lopbarība mājputniem, trušiem, bitēm, zivīm u.c.**
Pie pašražotās lopbarības pieskaita pārdodamu saimniecības produkciju, kuru izmanto lopbarībai un novērtē kā pašražoto produkciju. Datus uzrāda tikai 3.ailē Izlietots ražošanā, izmaksas, pārējās ailes šīm rindām neaizpilda.
- **73300 – Pašražotie pakaiši:** uzrāda to salmu izmaksas, kuri izlietoti pakaišiem.

Spēkā sakarība:

$73221 \text{ r. 3.a.} + 73223 \text{ r.3.a.} + 73224 \text{ r.3.a.} + 73300 \text{ r.3.a.} =$ $\text{VI sadaļas } 60000 \text{ r.11.a.} - 68240 \text{ r. 11.a.} - 68250 \text{ r. 11.a.} - 64410 \text{ r. 11.a.}$
--

- **73400 – Veterināro pakalpojumu un medikamentu izmaksas**
- **73500 – Mājdzīvnieku pirkšanas izmaksas, spēkā sakarība:**

73500 rindas 3.a. = V sadaļas 4.ailes kopsumma

- **73600 – Pašražotās olas inkubācijai:** uzrāda inkubācijai izlietoto olu izmaksas, spēkā sakarība:

73600 rindas 3.a. = VI sadaļas 64410 rindas 11.a

- **73900 - Pārējās specifiskās lopkopības izmaksas:** piena pārraudzība, mākslīgā apsēklošana, kastrācija, ganāmpulka reģistrācija ciltsgrāmatās, ar lopkopību saistīto mašīnu un iekārtu mazgāšanas līdzekļi, iepakojuma materiāls, lopkopības produkcijas glabāšana un nosūtīšana pārstrādes vajadzībām, lopkopības produkcijas sagatavošana pārdošanai un uzglabāšanai, ieskaitot īslaicīgu noliktavu nomu, lopkopības produkcijas mārketinga izmaksas.

4) Mainīgās izmaksas pārējās nozarēs

- **74100 - Mainīgās izmaksas mežsaimniecībā un kokapstrādē:** ietver minerālmēslu un augu aizsardzības līdzekļu izmaksas, neietver darbaspēka, pakalpojumu, degvielas un tehnikas izmaksas, kuras uzrāda rindās **71120 līdz 71400**.
- **74110 – Mainīgās izmaksas augkopības produktu pārstrādē:** ietver pirktas un pašražotas izejvielas vai daļēji pārstrādātus produktus, kā arī citas specifiskās augkopības produktu pārstrādes izmaksas, arī pakošanas un mārketinga izmaksas. Neietver darbaspēka, pakalpojumu, degvielas un tehnikas izmaksas, kuras uzrāda rindās **71120 līdz 71400**.
- **74120 – Mainīgās izmaksas govju piena pārstrādē:** ietver pirktas un pašražotas izejvielas vai daļēji pārstrādātus produktus, kā arī citas specifiskās govju piena pārstrādes izmaksas, arī pakošanas un mārketinga izmaksas. Neietver darbaspēka, pakalpojumu, degvielas un tehnikas izmaksas, kuras uzrāda rindās **71120 līdz 71400**.

Spēkā sakarība: **74120 r. 3.a.> = VI sadaļas 64110 r. 15.a**

- **74130 – Mainīgās izmaksas kazas piena pārstrādē:** ietver pirktas un pašražotas izejvielas vai daļēji pārstrādātus produktus, kā arī citas specifiskās kazas piena pārstrādes izmaksas, arī pakošanas un mārketinga izmaksas. Neietver darbaspēka, pakalpojumu, degvielas un tehnikas izmaksas, kuras uzrāda rindās **71120 līdz 71400**.

Spēkā sakarība: **74130 r. 3.a.> = VI sadaļas 64200 r. 15.a**

- **74150 – Mainīgās izmaksas gaļas u.c. lopkopības produktu pārstrādē:** ietver pirktas un pašražotas izejvielas vai daļēji pārstrādātus produktus, kā arī citas specifiskās gaļas u.c. lopkopības produktu pārstrādes izmaksas, arī pakošanas un mārketinga izmaksas. Neietver darbaspēka, pakalpojumu, degvielas un tehnikas izmaksas, kuras uzrāda rindās **71120 līdz 71400**.
- **74200 – Mainīgās izmaksas pārējās nozarēs:** ietver pirktas un pašražotas izejvielas vai daļēji pārstrādātus produktus, kā arī citas specifiskās pārējo nozaru izmaksas, arī pakošanas un mārketinga izmaksas. Ja saimniecība nodarbojas ar mazumtirdzniecību, tad iegādāto preču vērtību kopā ar pārējām mainīgajām izmaksām uzrāda **74200 rindas 3.a. ailē**. Neietver darbaspēka, pakalpojumu, degvielas un tehnikas izmaksas, kuras uzrāda rindās **71120 līdz 71400**.

Spēkā sakarība:

(74100 r. + 74110 r. + 74120 r. + 74130 r. + 74150 r. + 74200 r.) >=

V sadaļas 22000 r. 13.a. + VI sadaļas 60000 r. 15.a.

5) Pieskaitāmās izmaksas

- **75100 - Zemes ielabošanas objektu un ēku uzturēšanas izmaksas:** ēku un zemes ielabošanas objektu ekspluatācijas izmaksas, ieskaitot siltumnīcu un citu segto platību inventāru, celtniecības materiālus; neuzrāda izmaksas lielākiem remontdarbiem, kas palielina objekta vērtību vai jaunus kapitālieguldījumus, kurus parāda **IV sadaļas Ilgtermiņa ieguldījumi** atbilstošajā rindā.
- **75200 – Elektrība:** pirtās elektroenerģijas patēriņš uzņēmuma vajadzībām.
- **75300 – Pirktais kurināmais:** pirtā kurināmā patēriņš uzņēmuma vajadzībām, ieskaitot siltumnīcu apkurināšanu.
- **75310 – Pašražotais kurināmais:** pašražotā kurināmā patēriņš uzņēmuma vajadzībām. Spēkā sakarība:

75310 rindas 3.aile = VI sadaļas 68240 rindas (11.aile+13.aile+15.aile)

- **75400 – Maksa par ūdeni un tā piegādi:** samaksa par ūdeni un tā piegādi, ieskaitot apūdeņošanu.
- **75500 – Lauksaimniecības apdrošināšana (sējumu, mājlopu u.c.):** apdrošināšanas prēmijas par lauksaimniecības produkcijas vai tās komponentu (cenu, ražu, izmaksu) apdrošināšanu. Iekļauj arī visas saimniecības apdrošināšanas prēmiju, ja nav atdalāma prēmijas nelauksaimnieciskā daļa, kas attiecas uz pārējām nozarēm. Ja nelauksaimnieciskā daļa ir atdalāma, tad to uzrāda 75510 rindā.
- **75510 - Pārējā apdrošināšana (izņemot darbinieku apdrošināšanu):** visas apdrošināšanas prēmijas, kuras attiecas uz pārējo apdrošināšanu – ēku, tehnikas un transportlīdzekļu apdrošināšana, izņemot lauksaimniecības apdrošināšanu, kas uzrādīta 75500 rindā. Darba ņēmēju apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem uzrāda rindā 71120 Algotā darbaspēka izmaksas.
- **75700 – Uz pārskata gadu attiecinātie iepriekšējo periodu izdevumi**
- **75800 – Izslēgto pamatlīdzekļu atlikusī vērtība:** uzrāda pārdoto un norakstīto pamatlīdzekļu atlikušo vērtību.
- **75900 – Pārējās pieskaitāmās izmaksas, izņemot pašražotās produkcijas krājumu starpību:** telefona, grāmatvedības, biroja uzturēšanas u.c. izmaksas, arī ēku īslaicīgas (mazāk par 1 gadu) nomas maksas, pārdošanas izmaksas, zaudējumi no valūtas kursa svārstībām, soda naudas.
- **76000 – Nolietojums:** pamatlīdzekļu nolietojums, spēkā sakarība:

76000 rindas 3.aile = IV sadaļas 10000 rindas 7.aile

- **76100 – Zemes nomas maksa:** samaksa par nomāto zemi natūrā vai naudā, arī izmaksas, kuras ir veicis nomnieks īpašnieka vietā, ieskaitot īpašnieka vietā samaksāto nekustamā īpašuma nodokli.
- **76200 – Pārējā nomas maksa:** samaksa par nomātām ēkām natūrā vai naudā, neieskaita īres maksu par dzīvojamo māju.

- **76400 – Nekustamā īpašuma nodoklis:** nodokļi, nodevas un citi maksājumi par zemi un ēkām (nekustamo īpašumu) īpašumā un lietošanā.
- **76500 – Pārējie nodokļi un nodevas:** riska nodeva, dabas resursu, autotransporta, subsidētās elektroenerģijas nodoklis, arī akcīzes nodoklis saimniecībām, kas nodarbojas ar akcīzes preču pārdošanu. Šeit **neiekļauj ienākuma nodokli** no saimnieciskās darbības.

Spēkā sakarība: **76500 rindas 3.aile = X sadaļas 52790 rindas 3.aile**

- **77000 - Procentu maksājumi:** XII sadaļā jābūt uzrādītiem aizņēmumiem, par ko ir aprēķināti procenti.
- **79000 – Aprēķinātais ienākuma nodoklis no saimnieciskās darbības par pārskata gadu,** spēkā sakarība:

79000 rindas 3.aile= X sadaļas 52770 rindas 3.aile.

- **79100 - Mikrouzņēmuma nodoklis:** spēkā sakarība:

79100 rindas 3.aile= X sadaļas 52701 rindas 3.aile.

- **79999 – Personīgie izdevumi:** ja uzskaitē saimniecībā tiek veikta, iekļaujot arī īpašnieka un viņa ģimenes locekļu personīgos izdevumus, kas nav saistīti ar saimniecības ražošanas līdzekļu izmantošanu.

70000 – Kopā (rindu 71110 līdz 79999 kopsumma.

Aizpildot VII sadaļu *Lauku saimniecību uzskaites datu tīkla tīmekļa vietnē* (<http://sudat.lv>), pēc sadaļas saglabāšanas parādīsies jauna – **70001 rinda Izmaksas peļņas vai zaudējumu aprēķinam**, kas parāda saimniecības pārskata gada izmaksas, ieskaitot krājumu starpību no V un VI sadaļas, bet bez pašražotā, spēkā sakarība:

70001 r. = 70000 r. 3.a. – 79999 r. – 22000 r. 13.a. – 60000 r. (11. + 13. + 15.a.) – 22000 r. (17.a. – 2.a.) – 60000 r. (18.a. – 4.a.)

Sadaļā uzrāda informāciju tikai par pirktajiem krājumiem. Pašražotās produkcijas krājumi tiek uzrādīti V sadaļā **Mājdzīvnieku bilance, kustība un ieņēmumi** un VI sadaļā **Platības, saražotā produkcija un ieņēmumi**.

Katra Pirkto krājumu un ražošanas izmaksu sadaļas rinda satur sekojošu informāciju:

Pirktie krājumi gada sākumā	Iegādāts pārskata gadā	Izlietots ražošanā, izmaksas	Pārdoto preču iegādes vērtība	Pirktie krājumi gada beigās
1	2	3	4	5

- 1) **Pirktie krājumi gada sākumā** (1.aile) un **Pirktie krājumi gada beigās** (5.aile): ja rinda (izmaksu postenis) satur informāciju par pirktajiem krājumiem, piemēram, Kurināmais, tad sadaļā jāuzrāda krājumu vērtība gada sākumā un gada beigās. 1.ailes (vai 5.ailes) kopsumma (70000.rindas 1.aile vai 5.aile) ir vienāda ar XI sadaļas atbilstoši 1. vai 2.ailes 21100 rindu summu.
- 2) **Iegādāts pārskata gadā** (2.aile) - uzrāda tikai pirktu krājumu palielinājumu pārskata gadā.
- 3) **Izlietots ražošanā, izmaksas** (3.aile) – pārskata gada ražošanas izmaksas.

- 4) **Pārdoto preču iegādes vērtība** (4.aile) – pārdodot pirktos krājumus, piemēram, sēklu, minerālmēslus vai augu aizsardzības līdzekļus (bet izņemot mazumtirdzniecībai iegādātās preces), tos uzrāda 4.ailē iegādes cenās, **pelnu** no pārdošanas (starpību starp pārdošanas un iegādes vērtību) iekļauj **VI** sadaļas **68290** rindā. Ja saimniecība nodarbojas ar mazumtirdzniecību, tad iegādāto preču vērtību kopā ar pārējām mainīgajām izmaksām uzrāda **74200** rindas **3.ailē**.

VIIA IZLIETOTIE MINERĀLMĒSLI: DAUDZUMS UN BARĪBAS ELEMENTU (NPK) SASTĀVS

Sadaļā uzskaita pirktos minerālmēslus, kuri pārskata gadā izlietoti saimniecībā lauku mēslošanai un kuru izmaksas uzrādītas VII sadaļas 72210 rindas 3.ailē. Par katru minerālmēslu atsevišķā rindā uzrāda izlietoto daudzumu tonnās (ar precizitāti 3 cipari aiz komata) un tā barības elementu (NPK) sastāvu (veselos procentos, piemēram 34,4% vietā uzrāda 34%).

Daudzums,t	N, %	P ₂ O ₅ , %	K ₂ O, %
1	2	3	4

Piemērs:

Saimniecībā izlietoti minerālmēsli:

1. Salpetris (pamatsastāvs- N34,4%) – 0,3t
2. Kalcija – amonija nitrāts (N 27%, Ca 6%) – 0,1t
3. Kompleksie NPK minerālmēsli (NPK-9-25-25) – 0,5t

Daudzums,t	N, %	P ₂ O ₅ , %	K ₂ O, %
1	2	3	4
0,300	34	-	-
0,100	27	-	-
0,500	9	25	25

VIII EIROPAS SAVIENĪBAS UN VALSTS ATBALSTS

Uzrāda visas ar pārskata periodu saistītās subsīdijas un valsts atbalstu, arī to, kas ir pieprasīts, bet vēl nav saņemts.

- **91000 – ES vienotais platību maksājums (VPM)**
- **92000 – Subsīdijas pamatlīdzekļiem un ilggadīgo stādījumu ierīkošanai:** uzrāda ES subsīdijas un nacionālo atbalstu ilggadīgo stādījumu ierīkošanai, kā arī lauksaimniecības iekārtu un tehnikas iegādei, būvju rekonstrukcijai. Uzrāda pilnu pārskata gadā saņemto pamatlīdzekļu subsīdiju summu. Uz pārskata gadu attiecināmo pamatlīdzekļu subsīdiju daļu uzrāda VI sadaļas 68800 rindas 7.ailē un IV sadaļas 9.ailē.
- **94000 – Pārējās subsīdijas:** uzrāda visas pārējās subsīdijas. Uzrāda arī valsts atbalstu – kompensāciju par dabas apstākļu radītajiem zaudējumiem. Privāto apdrošinātāju izmaksātās kompensācijas uzrāda VI sadaļas 69410; 69420 vai 69430 rindā.

Par saņemtajām subsīdijām tiek vākti sekojoši dati:

Saņemts pārskata gadā par iepriekšējiem periodiem	Par pārskata gadu		
	pamatvienību skaits par pārskata gadu	saņemts pārskata gadā	saņemts nākošajā gadā par pārskata gadu
EUR	ha	EUR	EUR
1	2	3	4

- 1) **Saņemts pārskata gadā par iepriekšējiem periodiem (1.aile):** uzrāda tikai to ES un valsts atbalstu, kas nav uzrādīts iepriekšējos gados.
- 2) **Saņemts par pārskata gadu:**
 - **pamatvienību skaits par pārskata gadu (2.aile):** uzrāda pārskata gada hektāru skaitu, par ko saņemts ES vienotais platību maksājums (VPM) **91000** rindā.
 - **saņemts pārskata gadā (3.aile):** uzrāda uz pārskata gadu attiecināmās subsīdijas (gada pārskatā iekļautās subsīdijas).
 - **saņemts nākošajā gadā par pārskata gadu (4.aile):** uzrāda pieprasītās, bet vēl nesaņemtās un gada pārskatā neiekļautās subsīdijas.

IX KVOTAS UN TIESĪBAS

Tā kā piena kvotas Eiropas Savienībā ir atceltas ar 2015.gada 1.aprīli, tad šī sadaļa veidlapā ir likvidēta.

X NODOKĻI, EUR

Sadaļā uzrāda pārskata gadā aprēķinātos vai ieturētos un samaksātos nodokļus, kā arī norēķinus par tiem. **X** Sadaļā nenorāda informāciju par atlikto uzņēmuma ienākumu nodokli.

- **52701 – Mikrouzņēmuma nodoklis, spēkā sakarība:**

52701 rindas 3.aile = VII sadaļas 79100 rindas 3.aile.

- **52710 – Algas nodoklis, ienākumu nodoklis no fiziskajām personām izmaksātām summām**
- **52720 – Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas**
- **52730 – Norēķini ar budžetu par pievienotās vērtības nodokli:**

52730 rindas 3.ailē = aprēķinātais PVN mīnus priekšnodoklis

52730 rindas 4.ailē:

- ar “+” zīmi norāda valsts budžetam **samaksāto PVN** vai no citiem nodokļiem novirzīto summu PVN parāda segšanai,
- ar “-“ zīmi norāda **no budžeta atmaksātā PVN** summu vai citiem nodokļiem novirzīto summu.

- **52740** – Nekustamā īpašuma nodoklis, spēkā sakarība:

$$\boxed{52740 \text{ rindas 3.aile} = \text{VII sadaļas } 76400 \text{ rindas 3.aile}}$$

- **52770** - Ienākuma nodoklis no saimnieciskās darbības par pārskata gadu (no IeIN vai UIN deklarācijas), spēkā sakarība:

$$\boxed{52770 \text{ rindas 3.aile} = \text{VII sadaļas } 79000 \text{ rindas 3.aile}}$$

- **52790** - Pārējie nodokļi un nodevas: dabas resursu nodoklis, riska nodeva, autotransporta nodoklis, subsidētās elektroenerģijas nodoklis. Saimniecības, kas nodarbojas ar akcīzes preču pārdošanu, uzrāda arī norēķinus par akcīzes nodokli.

Spēkā sakarība:

$$\boxed{52790 \text{ rindas 3.aile} = \text{VII sadaļas } 76500 \text{ rindas 3.aile}}$$

- **52700** - Kopā nodokļi – rindu 52701 līdz 52790 kopsummas

Informāciju sadaļā uzrāda tikai ar “+” zīmi, izņemot 52730 rindas 4.aili, kur “-” zīme var būt gadījumos, ja no budžeta tiek atmaksāts PVN. Sadaļas ailēm ir spēkā sekojošas sakarības:

$$\begin{aligned} 52700 \text{ 1.aile (1.ailes kopsumma)} &= \text{XII sadaļas } 51700 \text{ 1.aile} + \text{XII sadaļas } 52700 \text{ 1.aile} \\ 52700 \text{ 5.aile (5.ailes kopsumma)} &= \text{XII sadaļas } 51700 \text{ 4.aile} + \text{XII sadaļas } 52700 \text{ 4.aile} \\ 52700 \text{ 2.aile (2.ailes kopsumma)} &= \text{XI sadaļas } 23900 \text{ 1.aile} \\ 52700 \text{ 6.aile (6.ailes kopsumma)} &= \text{XI sadaļas } 23900 \text{ 2.aile} \end{aligned}$$

Katra **Nodokļu sadaļas** rinda satur sekojošu informāciju:

Gada sākumā		Aprēķināts	Samaksāts (+) vai atmaksāts (-)	Gada beigās	
Parāds	Pārmaksa			Parāds	Pārmaksa
1	2	3	4	5	6

- 1) **Parāds Gada sākumā** (1.aile) un **Parāds Gada beigās** (5.aile): saistības ar budžetu (parāds) par nodokļiem gada sākumā un beigās.
- 2) **Pārmaksa Gada sākumā** (2.aile) un **Pārmaksa Gada beigās** (6.aile): pārmaksātie vai avansā samaksātie nodokļi gada sākumā un beigās.
Ja kādam nodoklim vienlaikus var būt gan parāds, gan pārmaksa, tad informācija jāuzrāda abās ailēs 1. un 2. vai 5. un 6., nedrīkst summēt parādus un saistības un uzrādīt tikai tajā pozīcijā, kur vērtība ir lielāka.
- 3) **Aprēķināts, ieturēts** (3.aile): pārskata gadā aprēķinātie vai ieturētie nodokļi.
- 4) **Samaksāts (+) vai atmaksāts (-)** (4.aile): pārskata gadā budžetā pārskaitītie nodokļi (+), kā arī no budžeta atmaksātais PVN 52730 r. 4.a. (-).

Spēkā ir sakarība: $\boxed{1.\text{aile} - 2.\text{aile} + 3.\text{aile} - 4.\text{aile} = 5.\text{aile} - 6.\text{aile}}$

XI APGROZĀMIE LĪDZEKĻI, EUR

Sadaļā apkopota informācija par saimniecības apgrozāmajiem līdzekļiem gada sākumā (1.aile) un gada beigās (2.aile):

- **21100** - Pirktie krājumi: VII sadaļas 70000 rindas 1. un 5.ailes kopsummas.

- **21210 – Nepabeigtie ražojumi:** izmaksas nākamā gada ražai: iepriekšējā gadā aprēķinātās uz pārskata (ražas) gadu vai uz pārskata gadam sekojošo gadu attiecināmās minerālmēslu, augsnes uzlabošanas, sēklas un stādu izmaksas (neieskaitot izmaksas ilggadīgajiem stādījumiem).
- **21220 – Nepabeigtie ražojumi pārējās nozarēs (izņemot lopkopību)**
- **21300 - Pašražotie krājumi: VI sadaļas 60000 rindas 4. un 18.aile.**
- **21900 - Avansu maksājumi par krājumiem**
- **22000 - Mājdzīvnieki, izņemot bioloģiskos ilgtermiņa aktīvus:** pārējo mājdzīvnieku, izņemot vaislas dzīvnieku, vērtība.

Spēkā ir sakarības:

22000 rindas 1.aile= V sadaļas 22000 rindas 2.aile – IV tab. 14000 rindas 1.aile].

22000 rindas 2.aile= V sadaļas 22000 rindas 17.aile – IV tab. 14000 rindas 5.aile].

- **23100 - Pircēju un pasūtītāju parādi:** pircēju un pasūtītāju parādi par pārdoto produkciju, precēm vai sniegtajiem pakalpojumiem, par kuru pārskata sastādīšanas brīdī nav saņemta samaksa.
- **23500 - Pārējie debitori,** izņemot pārmaksātos un iepriekš samaksātos nodokļus, kurus uzrāda **23900** rindā.
- **23900 - Pārmaksātie un iepriekš samaksātie nodokļi:** X sadaļas **52700** rindas 2. un 6.aile.
- **24000 - Nākamo periodu izmaksas:** parasti atbilstoši līgumam iepriekš samaksāta īres, nomas vai rentes maksa.
- **25000 - Īstermiņa vērtspapīri, līdzdalība kapitālos:** obligācijas, ķīlu zīmes, citu uzņēmumu akcijas vai daļas, ko gada laikā ir paredzēts pārdot.
- **26000 - Nauda kasē un bankā**
- **20000 – Kopā:** rindu **21100** līdz **26000** kopsumma, un spēkā ir sakarība:

20000 rindas 1.aile (2.aile) = XIII sadaļas 1.aile (2.aile) *Apgrozāmie līdzekļi*].

XII SAISTĪBAS, EUR

Saistības iedala **Ilgtermiņa saistībās** (rindas **51610** līdz **51900**), kuru darbības laiks ir ilgāks par 1 gadu un **Īstermiņa saistībās** (rindas **52610** līdz **52900**) - uz pārskata gadu attiecināmās saistības, un tās iedala:

- **51610 un 52610 – Aizņēmumi no kredītiestādēm, uz kuriem neattiecas publiskā sektora atbalsts:** uzrāda aizņēmumus, par kuriem nav saņemtas kredītprocentu subsīdijas vai valsts garantijas.
- **51620 un 52620 – Aizņēmumi no kredītiestādēm, uz kuriem attiecas publiskā sektora atbalsts (kredītprocentu subsīdijas, garantijas):** uzrāda aizņēmumus, par kuriem ir saņemtas kredītprocentu subsīdijas vai valsts garantijas.
- **51630 un 52630 – Aizņēmumi no privātpersonām**

VII sadaļas 77000 rindas 3.ailē uzrāda procentu maksājumus par saņemtajiem aizdevumiem.

- **51500 un 52500 – Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem**
- **51700 un 52700 – Nodokļi,** spēkā ir sakarības:

51700 1.aile + 52700 1.aile = X sadaļas 52700 1.aile (1.ailes kopsumma)
51700 4.aile + 52700 4.aile = X sadaļas 52700 5.aile (5.ailes kopsumma)

Nodokļu maksājumi, kas nav jānokārto pārskata gadam sekojošajā gadā (ja tādi ir), jāuzrāda 51700 rindā, bet pārskata gadam sekojošajā gadā veicamos norēķinus ar budžetu par nodokļiem uzrāda 52700 rindā.

- **51800 un 52800** – Nākamo periodu ieņēmumi, saņemtie avansi
- **51900 un 52900** – Pārējās saistības
- **51000** – **Kopā** - rindu **51610** līdz **51900** kopsumma, un spēkā ir sakarība:

51000 rindas 1.aile (4.aile) = XIII sadaļas 1.aile (2.aile) Ilgtermiņa saistības

- **52000** – **Kopā** - rindu **52610** līdz **52900** kopsumma, un spēkā ir sakarība:

52000 rindas 1.aile (4.aile) = XIII sadaļas 1.aile (2.aile) Īstermiņa saistības

Par katru sadaļas rindu tiek sniegta sekojoša informācija:

Gada sākumā	Gada beigās
1	4

- 1) **Gada sākumā:** saistības gada sākumā.
- 2) **Gada beigās:** saistības gada beigās.

XIII KOPĀ AKTĪVS UN PASĪVS

Kopsavilkuma sadaļa, kurā datus ieraksta pēc visu tabulu aizpildīšanas.

1) AKTĪVS

Spēkā sakarības:

Ilgtermiņa ieguldījumi 1.aile = IV sadaļas 10000 rindas 1. aile - 6. aile
Ilgtermiņa ieguldījumi 2.aile = IV sadaļas 5.aile – 8.1.aile
Apgrozāmie līdzekļi 1.aile (2.aile) = XI sadaļas 20000 rindas 1.aile (2.aile)
Kopā aktīvs = Ilgtermiņa ieguldījumi + Apgrozāmie līdzekļi

2) PASĪVS

- **Pašu kapitāls un uzkrājumi**

Spēkā sakarības:

Ilgtermiņa saistības 1.aile (2.aile) = XII sadaļas 51000 rindas 1.aile (4.aile)
Īstermiņa saistības 1.aile (2.aile) = XII sadaļas 52000 rindas 1.aile (4.aile)
Kopā pasīvs = Pašu kapitāls un uzkrājumi + Ilgtermiņa saistības + Īstermiņa saistības

Spēkā divkāršā ieraksta pamatsakarība:

Kopā aktīvs = Kopā pasīvs